

Vážení pánové
Jakub Unger a Petr Holub
Seznam Zprávy, a. s.
Radlická 3294/10
Smíchov
150 00 Praha 5

Praha 23. 9. 2024

Dobrý den, pane Ungere a pane Holube,
píšeme Vám jménem Nepodmíněného základního kolektivu, organizace, jež do českého prostředí přináší informovanou a odbornou diskuzi o nepodmíněném základním příjmu (NZP). Volíme po úvaze formu otevřeného dopisu, který naleznete ve stejném znění také veřejně na našich stránkách www.nzkolektiv.cz a na sociálních sítích. Přistoupili jsme k tomuto kroku kvůli komentáři, který jste, pane Holube, zveřejnil 7. 8. 2024 na zpravodajském webu Seznam Zprávy s názvem [Konec „levicové pohádky“? Proč nefunguje zaručený příjem](#). Tento článek je bohužel plný nepravd a překroucených informací o NZP a pilotním programu provedeném americkou organizací OpenResearch, což poškozují ideu NZP v očích české veřejnosti a významně maří i naši práci. Níže dokládáme hlavní pochybení.

Pane Ungere, obracíme se na Vás s žádostí, abyste nám umožnil reagovat a publikovat na webu Seznam Zprávy článek, v němž zkreslené informace uvedeme na pravou míru. Vzhledem k tomu, že Seznam Zprávy zveřejnily text, který obsahuje nepravdy a vydává závěry pana Holuba za závěry odborné studie, je v tuto chvíli fér dát prostor pro článek také nám, abychom mohli výsledky tohoto významného pilotního programu představit v kontextu, poctivě a celistvě. Učiníme tak věcně, objektivně, neideologicky a bez výpadů proti nepovedenému článku pana Holuba. Čtenáři ať si z výsledků studie sami udělají obrázek o tom, zda by NZP mohl být ozdravným nástrojem pro ekonomickou a sociální sféru, nebo ne. Získáte k publikaci kvalitní, ozdrojovaný text na dané téma z pera českých odborníků a odborníků, kteří se tématu dlouhodobě a systematicky věnují. Věříme, že Vám záleží na věcné správnosti i pluralitě Vašeho zpravodajství a naši nabídku neoslyšíte. Samozřejmě necháváme na Vašem zvážení, zda na svém webu zveřejníte i tento otevřený dopis.

Za Nepodmíněný základní kolektiv s přáním hezkého dne
Šimon Pešta a Jitka Cardová

Hlavní pochybení v článku Petra Holuba

Článek Petra Holuba ze 7. 8. 2024 na Seznam Zprávy s názvem „[Konec „levicové pohádky“? Proč nefunguje zaručený příjem](#)“ se zabývá pilotním programem organizace OpenResearch. V jeho rámci dostávalo 1 000 vybraných nízkopříjmových jednotlivců ze států Illinois a Texas v USA \$ 1 000 měsíčně po dobu tří let.

První výraznou nepřesností je, že se článek odvolává na „experiment severoamerických univerzit,“ reálně však odkazuje [na studii zaměstnanosti](#) vypracovanou právě k pilotu z dílny [OpenResearch](#), spadající pod společnost OpenAI. Jde tedy o projekt vzešlý ze soukromého sektoru, nikoli akademického, na němž se experti ze severoamerických univerzit podíleli. V článku už ale chybí informace, že k pilotu byla vypracována řada studií zaměřených i na další aspekty, nejen zaměstnanost, a teprve jejich společné výsledky ukazují komplexní obrázek toho, jaké změny a ve prospěch jakých hodnot v lidských životech NZP působí. K tomu se podrobněji vracíme na konci textu. Už to samo o sobě není zanedbatelný detail, mnohem problematičtější je ale tvrzení, že tato studie došla k závěru, že NZP nefunguje.

Nepřavda: „studie tvrdí, že nepodmíněný příjem nefunguje“

Ve studii se jednoduše nic takového nepíše – jde pouze o závěr pana reportéra. Výsledky ukazují, že lidé s garantovanými penězi vykonávali o něco méně placené práce (konkrétně o 2 %, resp. o 1,3 hodiny týdně; např. matky samoživitelky či otcové samoživitelé v průměru o 2,8 hodiny týdně). To však vzhledem k přepracovanosti populace nejen v USA není až tak překvapivé a z hlediska well-beingu se to dá považovat za pozitivní jev. Dále si lidé dovolili vydělávat méně peněz, v průměru o \$ 1 500 ročně (oproti obdržným \$ 12 000 ročně).

Nepřavda: „příjemci dávky práci omezují a jen zvyšují konzum“

Hned v perexu článku stojí, že „příjemci dávky práci omezují a jen zvyšují konzum.“ [Výsledky studie spotřeby](#) však mluví jinak. Účastníci, kteří před programem žili pod hranicí chudoby či těsně nad ní, s penězi opravdu zvyšovali své výdaje – kupovali si pestřejší a kvalitnější potraviny, vybavení do domácnosti či s nimi platili náklady na bydlení a dopravu, jinými slovy peníze užívali, aby bez stresu a nejistoty naplnili své základní životní potřeby, což je jeden z hlavních cílů NZP. Pro jistotu zdůrazněme, že zvýšené výdaje na základní životní potřeby se automaticky nerovnájí zvýšenému konzumu. Konzumem se míní utrácení za zbytečné zboží, služby ap., zkrátka zbytečné či nadbytečné nakupování. Tato skupina navíc téměř neměnila svoji účast na pracovním trhu.

Oproti tomu lidé ze skupiny, jejíž příjmy dosahovaly více než 200 % hranice chudoby, spotřebu nijak zásadně nezvyšovali (průměrné výdaje jí stouply pouze o \$ 71 měsíčně), zato díky nepodmíněným penězům mohli pustit třeba druhou práci a uvolněný čas využít podle svých osobních potřeb. Lidé se tedy ve skutečnosti vzdávali možnosti vydělat a utratit více peněz, než potřebovali, výměnou za více času na jiné věci.

[Oficiální rozbor studie](#) (jehož hlavní autorkou je Elizabeth Rhodes z Torontské univerzity, tedy stejná osoba, jež je podepsaná i pod studií samotnou) uvádí, že lidé z této množiny pracovali o 3,7 hodiny týdně méně a ušetřený čas užívali k různorodým účelům (ponejvíce k účasti na společenských aktivitách, k sebepéči, k bytí o samotě, k obstarávání pochůzek pro domácnost). V rozboru se ale uvádí např. i tento příběh: „Nathan si zkrátil 50hodinový pracovní týden na polovinu, aby mohl trávit více času se svým čtyřletým synem a učit ho tak věcem, ke kterým ho vlastní otec nikdy nevedl. Nathan pracoval méně po všechny tři roky trvání pilotu a strávil tak se svým synem ‚bezprecedentní‘ množství času, jenž byl využit na rybaření, zahradničení, opravu auta, projížďky, poslouchání

hudby a hraní Pokemon Go.“ Nabízí se tedy otázka: je to, že si otec sníží úvazek, aby mohl strávit více kvalitního času se synem, opravdu důkazem, že NZP nefunguje?

Zde se možná hodí podotknout, že za manipulativním závěrem textu na Seznam Zprávy stojí v ČR rozšířený ekonomický předpoklad, že je nutné, správné či potřebné lidi maximálně aktivizovat na trhu práce. Teprve pokud vycházíme z tohoto ideologického předpokladu, můžeme vůbec kritizovat jakýkoliv ekonomický projekt za to, že ve zvyšování aktivity na trhu práce selhává. Z tohoto předpokladu však ani autoři pilotního programu, ani metodika vyhodnocování jeho úspěchu nevycházejí. Naopak, NZP má lidem snižovat míru stresu a existenční nejistoty, která se stává hnacím motorem jejich přesprávného zaměstnání, většinou v důsledku tzv. zaměstnanecké chudoby a prekarizované práce, kdy člověka jeden plný úvazek důstojně neuziví a musí k němu vykonávat další práci na úkor osobního času, případně se musí své placené práci věnovat vysoko nad rámec běžného úvazku, aby si ji udržel. A to v situaci, kdy na řadu lidí, převážně žen, čeká ještě každodenní práce neplacená.

Je také dobré rozlišovat, jaké skupiny lidí si v práci ulevily. Výraznou množinou byli rodiče-samoživitelé, mladí lidé, kteří se vraceli ke studiu a lidé trpící zdravotními problémy, kteří upřednostnili péči o sebe sama, když měli tu možnost. Další skupinou, u níž byl zaznamenán pokles v ekonomické činnosti, byli lidé mající opravdu dlouhou pracovní dobu – pokud někdo pracuje 72 hodin týdně, není divu, že v zaměstnání poleví.

Studie nedochází ani k závěru, že by se lidé přestali ucházet o práci, právě naopak: mezi příjemci aktivně hledalo novou práci o 10 % více lidí než v kontrolní skupině. Zároveň však benefitoři častěji uváděli, že nezbytnou podmínkou u nové práce je pro ně její význam, smysluplnost, přitažlivost.

Nepravda: „v průměru nezačali příjemci dávky ani více spořit“

Další nepravda uvedená v článku je, že „v průměru nezačali příjemci dávky ani více spořit.“ [Výsledky](#) mluví jasně o tom, že lidé byli schopni své úspory zvýšit. Na začátku měli lidé na účtu v průměru \$ 450, na konci \$ 800. To se sice nejeví jako příliš výrazný nárůst, jenže zatímco lidé s nižšími příjmy peníze potřebovali např. na vybavení domácnosti nebo zaplacení mimoškolních aktivit dětí, čili k dosažení důstojnější životní úrovně, lidé s vyššími příjmy byli schopni navýšit své úspory často poměrně výrazně, a to tak, aby byli odolnější vůči finančním šokům. Ty také často přicházely – rodina byla např. schopna ustát, když měl jeden z manželů dočasně výpadek zaměstnání. Jiný příjemce si díky našetřeným penězům mohl dovolit vybírat z pracovních nabídek a nemusel vzít zavděk jakoukoli prací. Takové úspory tedy nejprve vznikly, aby byly později během projektu smysluplně zužitkovány.

Manipulativní vyznění závěrů studie

Článek v SZ pokračuje citací studie zaměstnanosti: „dále nenalzáme doklady o tom, že by účastníci studie vykonávali kvalitnější práci, ani že by se zlepšil jejich lidský kapitál (úroveň vzdělanosti a kvalifikace).“ To ve studii skutečně stojí (až na obsah závorky), ale autor jaksi zapomněl ocitovat i přímé pokračování: „Na druhou stranu jsme zjistili, že účastníci se začali více zajímat o vlastní podnikání a díky příspěvkům byli ochotni více riskovat, což by mohlo zlepšit jejich budoucí výdělky a postupem času vést i k dalším ekonomickým benefitům. A z průzkumné analýzy podskupin plyne, že reakce různých příjemců na příspěvky nebyly totožné: u starších příjemců se příspěvky na pracovní době ani lidském kapitálu téměř neprojeví, zatímco mladší účastníci věnovali čas, o který pracovali méně, dalšímu vzdělávání. A fakt, že část příspěvků byla použita k omezení pracovní doby, nakonec svědčí o tom, jak velkou váhu lidé přikládají svému volnému času.“

To, že lidé např. začali podnikat, je tu relevantní – pokud člověk zahájí vlastní živnost namísto vykonávání práce podřízeného zaměstnance, lze v mnoha ohledech považovat za zkvalitnění jeho práce a zcela jistě tím zvyšuje svůj lidský kapitál, své uplatnění ve společnosti. Nicméně investici do lidského kapitálu opět nelze hodnotit jen podle toho,

jak se promítne do zaměstnanosti. Jsou tu i další kritéria, na ně zaměřenými studiemi se však pan Holub nezabýval (viz níže).

Dodejme tedy, že otázka toho, co vůbec je lidský kapitál a jakou investicí zvyšujeme svoji hodnotu, je mnohem širší – např. čas strávený s druhými při společenských aktivitách zvyšuje náš sociální kapitál, čas věnovaný sebek péči či zdraví zvyšuje náš kapitál též. A zcela zásadní je, že se nesmí zaměňovat pojem placené práce s prací obecně – řada lidí se více věnovala domácnosti, péči o sebe či o druhé, což spadá do kategorie práce neplacené, díky níž je vůbec placená práce možná a která vnáší do našich životů zásadní kvalitu. Nedá se tedy tvrdit, že by po omezení pracovní doby nevykonávali jiný druh práce, která může být i hodnotnější a společensky prospěšnější.

V rozboru studie k tomu navíc stojí podstatná poznámka: „dosavadní analýza je nicméně pouze prvním krokem – v příštích měsících budeme hlouběji zkoumat různé druhy prací, zjišťovat, do jaké míry nově přijatá zaměstnání odpovídají prioritám, které si účastníci výzkumu při hledání práce stanovili, co se děje poté, co peníze přestanou přicházet, a mnoho dalšího.“ Hlubší analýza tedy teprve přinese přesnější výsledky i k tomuto tématu.

Manipulace: článek vydává pouhou jednu část za celek výkladu

Nejdůležitější ze všeho je nicméně to, že se článek odkazuje pouze na studii týkající se zaměstnanosti. Ke stejnému programu vznikly i studie týkající se [zdraví](#), [podnikání](#), [bydlení](#), [finančního zabezpečení](#) a [dalších aspektů](#). Z nich mimo jiné vychází, že u příjemců byl zaznamenán 20% pokles v problematickém pití alkoholu, větší ochota finančně podporovat své blízké, zvýšené finanční zabezpečení, nárůst vlastního podnikání, úbytek stresu a celkové zvýšení kvality života. V těchto souvislostech je výrok „studie tvrdí, že NZP nefunguje“ nejen zcela absurdní, ale bohužel i nezodpovědný a manipulativní a v rozporu se základními pravidly žurnalistické nezaujatosti, pečlivosti a věcnosti. Tím však výčet překroucených tvrzení v komentáři nekončí.

Nepravda: „co dotyční učinili se získaným časem. Nevyužívali ho ani k hledání lepší práce, ani ke sportování, ani k sebevzdělávání.“

Z výše uvedeného už je plně patrné, že toto tvrzení si pan reportér vymyslel. Připomeňme, že ve studii se naopak tvrdí, že o 10 % více lidí si hledalo práci, a to právě s ohledem na své osobní preference, případně rozjeli vlastní podnikání, že lidé využívali volný čas ke společenským aktivitám, kam patří i sport a kulturní vyžití apod. Zvýšil se zájem mladých lidí o formální vzdělání.

Zavádějící tvrzení: „nepodmíněný příjem inspiroval tzv. reddito di cittadinanza a Vlastimila Tlustého“

Italský reddito di cittadinanza, tedy „občanský příjem“, zavedený v r. 2019, byl podmíněný jak chudobou, tak účastí na trhu práce a rekvalifikačních kurzech, muselo se o něj žádat a posuzovaly se celé rodiny. Italská vláda tuto dávku pojmenovala podobně, v žádném ohledu ale nešlo o nepodmíněný základní příjem. Ani o tomto programu se však nedá od stolu tvrdit, že „nevyšel“, jak to zhodnotil pan Holub – program, který pomáhal hlavně na chudém Jihu, byl nejprve radikálně omezen a v r. 2023 úplně zrušen, když se k moci dostala opoziční pravicová vláda, a to z čistě ideologických a politických důvodů, nikoli proto, že by bylo potvrzeno, že není prospěšný. Zavádějící je i to, co pan Holub píše o německém Bürgergeld, což je v podstatě příspěvek pro nezaměstnané, resp. dávka v hmotné nouzi. Ani na tomto programu tudíž nelze posuzovat funkčnost NZP.

Dále pan Holub píše o Vlastimilovi Tlustém, ten však vůbec neprosazoval nepodmíněný základní příjem, tedy částku, kterou by dostával automaticky každý člověk bez podmínek a která by byla dostatečně vysoká, aby mu pokryla náklady na elementárně důstojný život. Tlustý pod tím názvem zkoušel pouze protlačit zrušení různých sociálních dávek výměnou za existenčně naprosto nedostačující nízkou částku pro všechny (4 000,-Kč na hlavu), čímž by demontoval sociální stát a ušetřil tak ve státním rozpočtu na spoustě

potřebných lidí. Dlužno dodat, že zavedení nepodmíněného příjmu se v zemích, kde se touto myšlenkou ekonomické reformy vážně zabývají a případně ji i testují, často jedním dechem skloňuje naopak s nárůstem sociálních programů, nikoli s jejich rušením.

Ostatně i Milton Friedman, ekonom, kterého pan Holub zmiňuje jako zastávce nepodmíněného příjmu, byl ve skutečnosti stejně jako Vlastimil Tlustý zastáncem zrušení všech sociálních podpor, a to výměnou nikoli za nepodmíněný příjem, ale za tzv. Negative Income Tax pro rodiny (NIT, dorovnání peněz nízkopříjmovým skupinám do určité výše a danění všech nad ní), což by byl dohromady dost krutý tah vůči potřebným a nezaměstnaným. Friedman razil teorii, že někdo má vždycky smůlu, a byl stejně jako M. Thatcherová nebo R. Reagan, jimž jako ekonom radil, ochotný házet lidi přes palubu – nastavení parametrů NIT tak v jeho podání mělo vytvářet pobídky, aby lidé museli usilovat o práci (a někdo má vždycky smůlu), a tedy tahali za kratší konec vůči zaměstnavatelům, a mělo podporovat růstovou ekonomiku a dravý trh (na úkor neplacené práce, péče, kvality, dobro-volnictví, nezisku apod.). Oproti tomu ekonom James Tobin, Nixonův poradce, tehdy přišel s návrhem „demograntu“, jakéhosi základního příjmu pro všechny, který by byl doplňkem k neztenčenému systému sociálního zabezpečení pro potřebnější. Tobin sice také počítal s automatickým vyplácením částky rodinám, nikoli jedincům, ale jinak by jeho demogrant odpovídal koncepci a smyslu nepodmíněného základního příjmu mnohem víc. S demograntem ovšem Friedman zásadně nesouhlasil.

Manipulace s interpretací výsledků studie

Závěrem je na místě upozornit, že dokonce sama zmíněná studie zaměstnanosti varuje před výkladem, kterého se dopustil pan Holub, když se v ní na str. 31 píše, že „při plně nepodmíněných peněžních dávkách dochází u příjemců k mírnému zkrácení pracovní doby, protože si mimo jiné velice cení volného času navíc, který tím získají.“ A že „zatímco se snížená účast na pracovním trhu obecně chápe jako negativum, politici by měli brát v úvahu, že příjemci sami dávají svou vlastní volbou najevo, že si vysoce cení právě času, který nemusí strávit v zaměstnání.“ Studie tedy upozorňuje, že snížená účast na pracovním trhu je lidmi samotnými brána jako pozitivum zlepšující kvalitu života a politici by na to měli brát zřetel.

Pan Holub ve svém článku citoval jen kratší výňatek, který pak měl v kontextu jeho článku opačné, varovné vyznění, tedy jako by se politici zvažující nějakou formu NZP měli mít na pozoru před tím, že si lidé svého volného času cení příliš vysoko, takže nebudou dřít do úmoru, když nebudou muset, což z NZP podle něho dělá zákonitě špatnou politiku. Jenže takhle jednoduché to opravdu není.

Další nepravdy v článku

Pravda není ani to, že by ve světě dosud proběhly pouze desítky krátkodobých experimentů, ani to, že by citovaná studie byla jediná, která snese „elementární odborná kritéria“ (na výsledky některých dalších odkazujeme níže, ale obecně se ke každému pilotnímu programu dá dohledat příslušná studie), ani to, že o nepodmíněném příjmu se mluví teprve od druhé světové války.

Některé programy, ze kterých se učíme o efektech nepodmíněného příjmu, trvají už více než deset let (Maricá, Give Directly, Aljaška ad.), mnoho dalších politik přinejmenším nemá krátkodobý charakter a nejsou to pouhé experimenty (Írán od r. 2019, Bolsa Familia od r. 2004, Jižní Korea, řada měst v USA poskytujících garantovaný příjem a další; celé hnutí MGI za garantovaný příjem v USA má ambice posunout tuto politiku na federální úroveň jako trvalý program).

Nepodmíněný příjem jako cesta ke spravedlivější a efektivnější ekonomice státu a k participativní demokracii, kde na každém člověku záleží, se skloňoval už v 18. a 19. stol., v Anglii ho prosazoval demokrat Thomas Spence, v Belgii Joseph Charlier a ve 20. stol. se myšlenka i v dalších evropských státech rozvíjela ještě živelněji.

Není ani pravdou, že by nepodmíněný příjem prosazovali především levicoví politici. Mnozí v něm vidí investiční nástroj, který podporuje drobné podnikání a regionální

rozvoj, zamezuje korupci a oživuje demokracii, a pro tyto a další různorodé efekty je pro-
sazován napříč politickým spektrem.

Skutečné dopady NZP

Nejen tento, ale i další pilotní programy a experimenty dlouhodobě ukazují, že základní příjem přináší celou řadu pro společnost pozitivních faktorů – byť ne každý experiment je schopen prokázat je všechny najednou. Jiné se více projevily při experimentech na dlouhodobě nezaměstnaných ve Finsku, jiné na obyvatelích Barcelony, na municipalitách v Brazílii, na nízkopříjmových domácnostech v amerických velkoměstech jako Los Angeles nebo New York, jiné na vesnicích v Indii nebo v Africe, jiné na mladých lidech v Jižní Koreji atd. Shrňme-li ale pozitivní efekty prokázané řadou různých studií, lze je v širokém úhrnu vyjmenovat následně: pravidelný nepodmíněný příjem v dostatečné výši lidem zvyšuje kvalitu života, kvalitu vzdělávání dětí, zlepšuje rodinné a sociální vztahy, vrací lidem důstojnost, snižuje míru stresu, snižuje kriminalitu, alkoholismus a další závislosti, ukončuje bezdomovectví, snižuje míru domácího násilí, blahodárně působí na psychické a fyzické zdraví, podporuje malé a střední, tedy lokální podnikání, podporuje solidaritu, zvyšuje emancipaci, důvěru ve státní či místní instituce, zvyšuje odolnost vůči těžkým životním situacím, umožňuje lidem více riskovat při hledání lepšího bydlení či zaměstnání...

Přehledný výbor z různých studií najdete např. v publikaci „Co víme o nepodmíněném základním příjmu“ ([What we know about universal basic income](#)) od Stanford Basic Income Lab.

A naopak se neprokazuje, že by lidé přestávali pracovat, pouze si hledají práci smysluplnější, užitečnější a důstojnější, případně část placené práce nahrazují kvalitnější prací pečující, neplacenou, sebezpečí, tvůrčí prací apod., zvláště tehdy, pokud byli okolnostmi nuceni pracovat za peníze víc, než je zdrávo.

Ukazuje se tím pádem, že NZP pomáhá eliminovat mnoho faktorů, které naši společnost stojí velké výdaje na druhotných důsledcích (špatné vzdělání a následné uplatnění neprivilegovaných dětí, drogové a jiné závislosti, kriminalita, bezdomovectví, nekvalitní stravování, civilizační choroby, konzum, deprese, stres, úbytek lokálních živností a služeb, zaměstnanecká chudoba, vysídlování venkova a okrajových čtvrtí, dojíždění za prací, sociální vyloučenost, osamělost starých lidí...), a právě ve vyspělých zemích rozhodně stojí za úvahu, jestli by se nevyplatil už jenom proto.

*

Náš tým v Česku dlouhodobě rozvíjí informovanou diskuzi s veřejností na téma NZP, založenou na dostupných výsledcích pilotních programů z celého světa. Tento tendenční článek plný mylných či zavádějících informací naše úsilí vyloženě maří. Je otázkou proč.